

EEN FRIESE PASMUNT VAN KAREL V EINDELIJK TERUGGEVONDEN

**C. Van Leemput
R. Waerzeggers**

Op 7 juli 1878 toonde Burggraaf Boudouin de Jonghe - die de grootste verzameling Zuid-Nederlandse munten van zijn tijd bezat - op de jaarlijkse vergadering van het Koninklijk Genootschap voor Numismatiek te Brussel een tot dan onbekende stuiver van Karel V, die volgens hem geslagen was te Luxemburg 1/.

In hun standaardwerk over de Luxemburgse munten namen E. Bernays en J. Vannérus deze toeschrijving zonder verder onderzoek over 2/. Ze verduidelikten wel dat ze - buiten het uniek exemplaar in de verzameling van de Jonghe - over geen enkel ander gegeven beschikten betreffende de heropening van het muntatelier te Luxemburg onder Karel V 3/.

Ze gaven de beschrijving en een afbeelding van deze stuiver, en daaruit blijkt dat dit stuk deel uitmaakt van de tweede emissie van Karel V. Die vond plaats tussen 29 februari 1521 en 1556, tijdens de meerderjarigheid van de vorst.

De beschrijving en afbeelding maken bovendien duidelijk waarom dit stuk, ondanks het ontbreken van enig gegeven over het bestaan van een munthuis te Luxemburg tijdens deze periode, toch zonder discussie aan dit atelier werd toegeschreven: het muntteken, een schield met een naar links klimmende leeuw, is identiek aan, of verwant met die welke door deze werkplaats onder Filips de Schone, Filips II, Albrecht en Isabella en Filips IV werden gebruikt.

*Filips de Schone
Filippusgulden
1502*

Muntmerk : schild met n. l. klimmende leeuw

*Filips II
1/5 Filipsdaalder
1578*

Muntmerk : schilden met Luxemburgs wapen

*Albrecht en Isabella
Oord
1616*

Muntmerk : naar links klimmende leeuw

*Filips IV
Kroon
1632*

Muntmerk : schild met n. l. klimmende leeuw

Ook H. Enno van Gelder en M. Hoc behielden in 1960 deze toeschrijving 4/.

In 1971 ging Van Gelder eindelijk dieper in op de oorsprong van dit stuk. Aanleiding was een publicatie van A. Puister over het muntatelier dat Karel V in 1527 te Leeuwarden liet openen 5/, en waar tussen 1527 en 1530 een hele reeks denominaties in vrij grote aantallen werd vervaardigd 6/. Puister trok in twijfel dat daarvan geen enkel exemplaar zou zijn bewaard gebleven en was van oordeel dat van deze Leeuwardse productie wél nog stukken bestonden, maar dat die niet als dusdanig waren herkend.

Van Gelder, die zich eerder al met het munthuis van Karel V te Leeuwarden had beziggehouden 7/, verwierp weliswaar de toeschrijvingen die Puister vooropstelde, maar ging wel door op diens basisidee 8/. Hij zag in dat de stuiver die aan Luxemburg toegeschreven werd in feite uit Leeuwarden afkomstig moest zijn, onder meer omdat :

- het moeilijk aanneembaar is dat een keizerlijk atelier uit de zestiende eeuw niet het minste spoor zou hebben nagelaten;
- het wapen van Leeuwarden een naar links klimmende leeuw was, en bij de heropening van het muntatelier in 1580 als muntteken werd gebruikt.

Ondertussen was er in 1961 ook een halve reaal van dezelfde emissie en met hetzelfde muntteken opgedoken g en door Van Gelder in zijn artikel afgebeeld :

De andere denominaties bleven echter onvindbaar, ondanks hun soms toch vrij grote slagaantallen.

Een aantal jaren geleden is nu toch bij het uitbaggeren van de Dijle te Mechelen ook een kwart groot van deze emissie ontdekt :

- Vz. Gekroond Spaans schild met het wapen van Oostenrijk-Bourgondië ; rondom, tussen twee parelcirkels, (KAR)OLV(S) + RO(M + IMPER ?)
- Kz. Kort gevoet kruis met een naar links klimmende leeuw in het opengewerkt hart ; in de kwartieren afwisselend een lelie en een kroon ; rondom, tussen twee parelcirkels, DA + M(ICH)I + VIRT + COTR + HO + ?
TV

Net zoals op de door Van Gelder bestudeerde stuivers en halve realen is ook op deze kwart groot het muntteken over de binnenste parelcirkel aangebracht, zodat deze laatste het schild snijdt 10. Daardoor gelijkt het muntteken bedriegelijk veel op het wapenschild van Luxemburg met zijn horizontale balken, hetgeen misschien mede tot de aanvankelijk verkeerde toeschrijving kan bijgedragen hebben.

NOTEN

- 1/ Revue belge de Numismatique, 1878, p. 494 : "SOCIETE ROYALE DE NUMISMATIQUE — EXTRAITS DES PROCES-VERBAUX. — Assemblée générale annuelle du 7 juillet 1878, à Bruxelles. ... M. le vicomte B. de Jonghe montre les monnaies suivantes : ... 4° Stuyver de Charles-Quint pour le Luxembourg. Inconnu jusqu'à ce jour."
- 2/ E. BERNAYS & J. VANNERUS, *Histoire numismatique du comté puis duché de Luxembourg et de ses fiefs*, Brussel, 1910, nr. 225.
- 3/ E. BERNAYS & J. VANNERUS, *Op. cit.*, p. 351 : "Pour appuyer l'effet de ses ordonnances, le gouvernement rouvrit également l'atelier monétaire de Luxembourg, mais, chose curieuse, nous ne possédons pas le plus petit renseignement à ce sujet, et sans l'unique sou d'argent que nous allons décrire, nous ne saurions même pas que pareille mesure eût jamais été prise."
- 4/ H. ENNO VAN GELDER & M. HOC, *Les monnaies des Pays-Bas bourguignons et espagnols 1434-1713*, Amsterdam, 1960, nr. 192-3.
- 5/ A. PUISTER, *Leeuwarder munten van Karel V teruggevonden ?*, in *De Geuzenpenning*, 1964, nr. 2, p. 21-22.
- 6/ Uit de archiefgegevens blijkt dat er volgende productie plaatsvond :
Gouden Karolusguldens	2.957 ex.
Zilveren realen	1.185 ex.
Halve zilveren realen	20.645 ex.
Stuivers	221.607 ex.
Kwart groten	111.385 ex.
Hollandse penningen	94.940 ex.
- 7/ H. ENNO VAN GELDER, *Muntslag van Karel V te Leeuwarden*, in *Jaarboek voor Munt- en Penningkunde*, 1950, p. 27-30.
- 8/ H. ENNO VAN GELDER, *Nogmaals de Leeuwarder munten van Karel V*, in *De Geuzenpenning*, 1971, p. 2-3.
- 9/ Een exemplaar bevond zich in een in dat jaar te Düren ontdekte muntvondst (U. & W. HAGEN, in *Bonner Jahrbücher*, 1965, p. 344).
- 10/ H. ENNO VAN GELDER, *Nogmaals de Leeuwarder munten van Karel V*, noot (5).